

T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston Pedagogika
fanlari ilmiy tadqiqot instituti

UZLUKSIZ TA'LIM

ILMIY-USLUBIY JURNAL

2020,
Maxsus son

DJURAYEV Risbay
Bosh muharrir

Jurnal 2001 yildan nashr qilina
boshlangan.
O'z MAAdan 2007 yil 3-yanvar-
da № 0101-tartib raqami bilan
qayta po'yxatdan o'tgan.

Jurnalda e'lon qilingan
maqolalardan iqtibos keltiril-
ganda «Uzluksiz ta'lim»
jurnalidan olinganligi ko'rsa-
tilishi lozim.

Tahrir hay'ati:

Sherzod SHERMATOV
Uzoqboy BEGIMQULOV
Alisher UMAROV
Nargiza RAXMANQULOVA
Xolboy IBRAGIMOV
Shavkat QURBONOV
Roxatoy SAFAROVA
Islom ZOKIROV
Dono G'ANIYEVA
Lobar QARAXANOVA

UZLUKSIZ
TA'LIM

100027, Toshkent sh.,

Furqat ko'chasi,
174-uy.

O'zPFITI

Tel.: (71)-245-92-34

(93)-503-52-07

e-mail: uzluksiztalim_jurnal@mail.ru

liya_2305@mail.ru

TA'LIM MAZMUNI UZLUKSIZLIGI

- 3 *O.X.Xamidov*
Oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim muassasalari integratsiyaning asosiy tendensiyalari va muammolari
- 9 *O.R.To'rsanov*
Uzluksiz ta'lim tizimida sharq mutafakkirlarining «ilm olmoq» ta'limoti mohiyati
- 13 *G.O.Hasanova*
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida innofatsion pedagogik texnologiyalarning qo'llanishi
- 17 *M.M.Nigmatova*
Mashg'ulotlardan zamonaviy o'quv vositalaridan foydalanish
- 21 *G.Kamilova, G.Kurbonova*
Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik tarbiyani tashkil etishda integrativ yondashuv
- 25 *Z.B.Jalilov, N.H.Azimova, S.Rahmonova*
Ta'lim muassasalarida estetik tarbiyani amalga oshirishning pedagogik shart-sharoitlar
- 29 *S.S.Avezov*
O'qituvchi nutq madaniyati kompetentligi
- 33 *G.U.Umarova*
Bolalarning iqtisodiy bilimdonligini rivoshlantirishda matematik tasavvurlarni shakllantirish mashg'ulotlarning ahamiyati
- 38 *D.Sh.Mirzaveva*
Maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'limning poydevori
- 42 *D.Sh.Eshova, N.N.Hamroeva*
Bolalar nutqini o'stirishda o'yinlar va sahnalashtirish faoliyatining ahamiyati
- 46 *M.Y.Ro'ziveva, Ch.T.Xemraveva*
Ta'limda xalq ertaklarining tarbiyaviy ahamiyati va ularni o'rgatishning innovatsion usullari

MA'NAVIY TARBIYA

- 50 *G.Sh.Rahmonova*
Shaxs kamolotida bo'lajak o'qituvchining ma'naviy-axloqiy va pedagogik kompetentsiyalarni shakllantirish
- 55 *M.B.Sharipova*
O'qituvchi-yoshlar tarbiyasida o'lmas an'ana marosimlarning ahamiyati
- 59 *G.B.Ergasheva*
Личностное отношение условий учебной и профессиональной деятельности учителя
- 64 *C.D.Niyozova*
Роль игры в экологическом образовании дошкольников
- 69 *L.F.Pacmlova*
Формирование элементарных математических представлений у дошкольников через дидактические игры
- 74 *Sh.Sh.Nizomova*
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda to'vus tizimini shakllantirish
- 78 *I.X.Rajabova*
Особенности организации и проведения дидактических игр с детьми старшего дошкольного возраста
- 84 *H.A.Xamraeva*
Методы использования инновационных технологий на уроках русского языка и литературы
- 90 *N.S.Turdiveva, Z.M.Ashurova*
O'z-o'zini tarbiyalash borasidagi ajdodlarimiz qarashlari

KASBGA YO'NALTIRISH VA PSIXOLOGIK XIZMAT

- 94 *G.D.Niyozova, H.Ikrimova*
Роль методической службы в развитии профессиональной компетентности педагога ДОУ
- 99 *L.T.Ochilova, L.Ch.Rajabova*
Математика mashg'ulotlarida didaktik o'yinlardan foydalanishning ahamiyati
- 103 *F.F.Nurullayev, N.A.Ukramova*
Oilada sog'lom, ma'naviy-axloqiy muhit
- 107 *Sh.H.Qulieva, A.A.To'raev, F.Sh.Avezova*
Tizimni yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik tayyorgarligini shakllantirish

**BOLALARINING IQTISODIY BILIMDONLIGINI
RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIK TASAVVURLARNI
SHAKLLANTIRISH MASHG'ULOTLARINING AHAMIYATI**

G. U. UMAROVA,
BuxDU katta o'qituvchisi

Maktabgacha ta'lim tizimida yosh avlodning matematik tasavvurlarini shakllantirish va rivojlantirish asosiy o'rinda turadi. Maqola metodologik mazmunga ega bo'lib, unda maktabgacha yoshdagi bolalarning iqtisodiy bilimdonligini shakllantirishning metodik xususiyatlari ta'kidlab o'tiladi.

Tayanchso'zlar: biznesmen, tovar, valyuta, bank, narx, reklama, barterpul, og'zaki hisob, sanoq.

Формирование и развитие математического воображения подрастающего поколения занимает центральное место в системе дошкольного образования. Статья имеет методологическое содержание, в котором подчеркиваются методологические особенности формирования экономической грамотности детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: бизнесмен, товар, валюта, банк, цена, реклама, бартер, деньги, словесный счет, счет

The formation and development of mathematical imagination of the younger generation is central to the system of preschool education. The article has a methodological content, which emphasizes the methodological features of the formation of economic literacy of preschool children.

Key words: businessman, product, currency, bank, price, advertising, barter, money, verbal account, account.

Darhaqiqat, bugungi kunda jamiyatga har tomonlama rivojlangan, ma'naviy etuk, iqtisodiy jihatdan bilimdon, teran fikrlaydigan, yuksak iqtisodiy bilim va madaniyatga ega bo'lgan yoshlarni etishtirish muhim ahamiyatga ega. Chunki har bir inson bugungi bozor iqtisodiyoti munosabatlari rivojlanib borayotgan bir sharoitda, uni o'rab turgan iqtisodiy voqelikni anglash, tahlil qilish hamda shunga mos harakatlarni amalga oshirish ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim. Bu bilim va ko'nikmalarning dastlabgi bosqichi maktabgacha ta'limda beriladi. Shuning uchun bolalar ongiga barcha turdagi o'quv mashg'ulotlari tarkibida iqtisodiy bilim va tushunchalarni singdirish ehtiyoji vujudga kelmoqda.

Maktabgacha iqtisodiy ta'lim jarayonida bola ilk bor kundalik iqtisodga oid atamalarni o'rganadi. Bola iqtisodga oid bilimlarning inson hayoti uchun nihoyatda zarurligi, u barcha sohalarni o'rganish uchun muhimligini his etishi lozim. Ular kundalik muloqotda iqtisodiy atamalardan foydalansalar, asta-sekin bu atamalar bolalar ongiga singib boradi.

Maktabgacha ta'limda bolalarning iqtisodga oid ilk tushunchalarini kengaytiriladi. Ijtimoiy turmushga bosqichma-bosqich moslashishni ta'minlash maqsadida bolalarga dastlabki iqtisodiy tushunchalarni o'rgatib, ularga zaruriy va hayotiy ehtiyojlar, jumladan, kiyinish, ovqatlanish va o'yinga doir hamda yashash uchun zaruriy shart-sharoitlar yaratishga oid harakatlar haqida tushuncha beriladi.

Quyida maktabga tayyorlov guruhida iqtisodiy bilim berish maqsadida o'tkazilgan mashg'ulot ishlanmasini keltiramiz.

Bog'cha bozori

Maqsad: «Bog'cha bozori» o'yini orqali iqtisodiy bilimni aniqlash va mustahkamlash. Biznesmen, tovar, valyuta, banq narh reklama, barter va boshqa iqtisodiy tushunchalarni kengaytirish. Mustaqil O'zbekistonning ravnaq, topishiga o'z hissalarini qo'shish, shu Vatanni sevishga, bilimdon inson bo'lib etishishga, ishbilarmon bo'lishga qiziqish uyg'otish.

O'yindan oldin beriladigan ishlar suhbatlar, kuzatishlar.

«Bank» va «Kiyim-bosh do'koni»ga, «Oziq-ovqatlar» do'koniga, meva bozoriga sayohat qilib, mahsulotlarning sifatli-sifatsizligini o'rgatish, bolalar bilimlarini boyitish.

Kerakli jihozlar: tarozi, bozor narsalarini qo'uyish uchun jovonlar, qo'lda tikilgan, to'qilgan o'yinchoqlar, loy va qog'ozdan yasalgan meva va sabzavotlar, haqiqiy meva va sabzavotlar, o'yinchoqlar, turli davlat pul birliklari, pul soladigan qutichalar, Afandi uchun milliy kiyimlar.

Mashg'ulotning borishi:

Xo'ja Nasriddin xomush yurib bolalarning oldiga keladi.

Tarbiyachi: Assalomu alaykum, Xo'ja Nasriddin, buncha xomush ko'rinasiz?

Xo'ja Nasriddin: Ey qizim, boshim qotib eshagimga uqtira-uqtira sudralib, o'ylanib kelayapman. Jahon bozoriga qanday borsak ekan? Nima bilan borsam ekan?

Tarbiyachi: Ie, Xo'ja Nasriddin, siz jahon bozoriga qanday borishni bilmaysizmi? Mana bu bolajonlardan so'rang, qanday borishni aytib berishadi.

Xo'ja Nasriddin: Qani bolajonlar, nimada borsam bo'ladi?

1-bola: Transport vositalari bilan boriladi.

2-bola: Samolyot bilan borsa bo'ladi.

3-bola: Avtobus bilan boriladi.

4-bola: Vertolyot bilan, poezd bilan boriladi.

Xo'ja Nasriddin: Bularning hech qaysisi menda yo'q.

Bola: Bobojon, sizning eshagingiz, tuyangiz, otingiz bor, ana shular bilan boravering.

Xo'ja Nasriddin: Qani bolajonlar, unday bo'lsa ketdik.

Hammalari birgalikda jahon bozoriga ketishadi. Bozorda bolalar meva-cheva, sabzavotlar sotib o'tirishadi.

Xo'ja Nasriddin: Ehe, buncha narsa ko'p, bularni kim yetishtirgan?
Bola: Bobojon, bularning hammasini biz, o'z bog'imizda yetishtirdik.
Xo'ja Nasriddin: Mana bu olmang qancha turadi, bolam?
Bola: 100 so'm, bobojon.
Xo'ja Nasriddin: Buncha qimmat ekan?
Bola: Qarang bobojon, chirigani yo'q, kattakon, shirin olma, oling. O'zimiz yetishtirganmiz.
Xo'ja Nasriddin: hammasini uyda mazza qilib yeb yotavermaysizlarmi? Nima qilaszlar bularni sotib?
1-bola: Bularni sotib bog'chamizga o'yinchoqlar olamiz.
2-bola: Kitob, daftarlar olamiz.
3-bola: Qalam, ruchkalar olamiz.
Tarbiyachi: O'qish uchun kerakli bo'lgan yana nima olaszlar, bolajonlar?
Bolalar: Sumka olamiz.
Xo'ja Nasriddin: Ie, hali sizlar o'qishga ham bormoqchimisizlar, to'xtanglar, men bir so'z eshitgan edim. Sizlar uning ma'nosini aytib beringlarchi? Biznesmen degani kim bo'ladi?
Bola: Ishbilarmon, tadbirkor yangi narsalar o'ylab topadigan, pul topar kishilar «biznesmen» deyiladi.
Xo'ja Nasriddin: Exe, men ham o'ylab-o'ylab eshagimga uqtirib uzoq shaharlarda, chet ellarda bo'ldim. Biron narsa olamanmi, deb, lekin nima olishni, u nima deb atalishini bilmadim.
Tarbiyachi: Bolalar Xo'ja Nasriddin nima olmoqchi bo'libdi?
Bolalar: Tovar.
Xo'ja Nasriddin: Tovar degani nima ekan?
Bola: Odamlar qo'l mehnati bilan ishlangan, sotish uchun mo'ljallangan, ma'lum qiymatga ega bo'lgan mahsulotlar «tovar» deyiladi.
Xo'ja Nasriddin: Ha-Ha, mana shu tovarni olaman deb boruvdim, hamyonimdan pullarni chiqarib bersam, sotuvchi pullarimni olmay qaytarib berdi.
Tarbiyachi: Bolajonlar nega sotuvchi pullarni olmadi ekan?
Bola: Opajon, chunki har bir davlatning o'z pul birliklari bo'ladi, bu valyuta deyiladi.
Tarbiyachi: Bolajonlar sizlar pul birliklarini bilaszlarmi?
Bolalar: Albatta bilamiz.
Tarbiyachi: Qani kim aytadi? O'zbekistonning valyutasi nima deyilar ekan?
1-bola: So'm.
2-bola: Qozog'istonda - tanga. Turkmanistonda - manat. Rossiyada - rubl'.
3-bola: Hindistonda - rupiya. Amerikada - dollar.
Xo'ja Nasriddin: Xa, bilag'on bolajonlar, ana shuning uchun men hech

narsa ololmay yurdim va bank degan joyga bordim.

Tarbiyachi: Bolajonlar, bank nima o'zi?

Bola: Vaktincha pullarni bir joyga to'plab quyadigan, oltin va chet el valyutalarini almashtirib beradigan joy «bank» deyiladi.

Tarbiyachi: Ana shu bankni kim boshkaradi?

Bola: Bankni boshqaruv raisi boshqaradi.

Xo'ja Nasriddin: Ha, bankda pullarni almashtirib oldimda bir do'konga kirib, eng arzon chopondan 2 ta oldim va bittasini darrov kiyib oldim. Ammo hech qancha vaqt o'tmay, choponning rangi uchib ketdi, iplari so'kilib ketdi. Endi hech narsaga yaramasa kerak.

Tarbiyachi: Bolajonlar, nega shunday bo'ldi ekan?

Bola: Chunki bobojon, siz arzon narxda chopon oldingiz. Arzon tovar sifatsiz bo'ladi.

Tarbiyachi: Bolalar, Xo'ja Nasriddinni bu holatdan qutqarishga yordam beramizmi?

Bolalar: Albatta yordam beramiz.

Tarbiyachi: Xo'ja Nasriddin, siz hali bilmaysiz-mi, O'zbekiston mustaqil davlatku, buni mana bu bolajonlardan so'rasangiz ham aytib beradilar.

Xo'ja Nasriddin: Bolajonlar, O'zbekiston kan-day davlat ekan, bilasizlarmi?

Bolalar: Albatta bilamiz. O'zbekiston mustaqil davlat, u o'zini 1991 yil 1 sentyabrda mustaqil davlat deb e'lon qildi.

Tarbiyachi: Bolalar shu mustaqil davlatning Prezidenta kim, bilasizlarmi?

Bolalar: Albatta bilamiz. Mustaqil davlatimizning birinchi Prezidenta Islom Abdug'anievich Karimov.

Tarbiyachi: O'zbekiston qanday davlat bo'lishini xohlaysizlar?

Bolalar: Boy-badavlat, iqtisodiy tomondan rivojlangan davlat bulishini xohlaymiz.

Xo'ja Nasriddin: Raxmat bolajonlar, sizlar mening savollarimga to'g'ri javob berdingizlar. Xozir men sizlarga olmalar, konfetlar olib beramanda, hayvonot bog'iga sayrga olib boraman.

Tarbiyachi: Bolalar hayvonot bog'iga sayrga boramizmi?

Bolalar: Albatta opajon, boramiz.

Tarbiyachi: Juda yaxshi, u yerda hayvonlarning nimalar bilan ovqatlanishini va ularni kimlar parvarish qilishini o'z ko'zimiz bilan ko'ramiz.

Xo'ja Nasriddin: Qani bolajonlar, hayvonot bog'iga ketdik. Ie, bolajonlar barcha hayvonlar guruhimizda ekan-ku.

Bola: Bobojon, qani?

Xo'ja Nasriddin: Mana, hayvonlar rasmi chizilgan suratlar bor ekan-ku?

Tarbiyachi: To'g'ri, bolalar, bizning guruhimizda hamma hayvonlar rasmi

chizilgan suratlar borku. Kelinglar, hozir har biringizga to'rttadan tarqataman, doskaga esa hayvonot bog'i jadvalini qo'yaman.

Jadvalda ot, it, begemot, qo'y, mushuk sigir, tulki, qo'zichoq, bo'taloq, tipratikan, kaltakesaklarning rasmlari joylashtirilgan.

Bolalar, sizlarning oldingizdagi varaqlarning, har biri bir hayvonot bog'ini bildiradi. Biz siz bilan hayvonlarni 4 ta qatorga joylashtirishimiz kerak. Hozir men har bitta hayvonning nomini bo'g'inlayman. 1 bo'g'inli hayvonlarni birinchi hayvonot bog'iga, 2 bo'g'inli hayvonlarni ikkinchi hayvonot bog'iga, 3 bo'g'inli hayvonlarni uchinchi hayvonot bog'iga, 4 bo'g'inli hayvonlarni to'rtinchi hayvonot bog'iga joylashtirasizlar.

Tarbiyachi har bitta hayvonning nomini bo'g'inlarga bo'lib aytadi, bolalar esa hayvonlarni tartibga ko'ra joylashtiradilar.

Tarbiyachi: Mana bolajonlar, bizlar 4 ta hayvonot bogi Hosil qildik. Endi esa bolajonlar, biz siz bilan har bitta hayvonning nomi qaysi harf bilan boshlanishini o'rganamiz.

Tarbiyachi: Bolalar, ot deganda birinchi harfning nomi nima ekan?

Bolalar: O xarfi.

Tarbiyachi: O harfi bilan yana nimalarning nomi bor ekan, qani kim aytadi?

Bola: Olma, olcha, olxo'ri, olmaxon.

Tarbiyachi: To'g'ri. Sigir deganda qaysi harf birinchi aytilayapti?

Bolalar: S xarfi.

Tarbiyachi: To'g'ri bolajonlar, s xarfi birinchi aytilyapti. Qani yana s harfi bilan aytiladigan so'zlar topaylikchi.

Bolalar: Salom, sabzi, sahro, samolyot.

Mashg'ulot davomida har bitta hayvonning nomi aytilganda izoh berib o'tiladi. Hayvonlarning foydali tomonlariga e'tibor beriladi.

Darhaqiqat, ta'lim-tarbiya jarayonida bolaning iqtisodiy bilimdonligini ta'minlashni yuqori sinflardan emas, balki maktabgacha ta'lim bosqichidan boshlash har tomonlama maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, O'zbekiston, 2017. 484 b.
2. Валиева З.А. Экономическое воспитание старшиклассников в процессе профессиональной подготовки: Автореф. дисс... канд. пед. наук.-Москва: 1987.-16 с.
3. Valieva Z.A., Muhibov Y.U. Iqtisodalifbosi. Umumta'lim maktablarining 1-sinflari uchun o'quv qo'llanmasi.-T.: Sharq, 1997.-128 b.
3. www.uzedu.uz
4. www.eduportal.uz